

המחשבה

עתו שבועי

דבר עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על המצפה עם
ההוספה הספרותית החדשית:

באוסטריא-אונגריא:
לשנה 7 כתרין 3.50
לחצי שנה 1.75
לרבע

באשכנז:

לשנה 8- כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק.

על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית
אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הוכחות לנפטרים
לפי גודל השטח.
כרכת מ"ט חצי הכתר. בראש הגליון
שני כתרין.

גליון בודד 12 חקר.

מכתבים בלתי הנשים לא יתקבלו.
כ"י, שלא נרפס, לא יושב לבעליו.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
רק שם מקומו החדש, כי גם שם
מקימו הקודם.

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:

"Hamicpe"
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

Kraków, 16 Listopada 1906.

גליון מז

כראקא כח חשון תרס"ו.

בלי תפונה רקלמה על האינתיליגנציה שבמחנה. הדש
ימים היה נחוץ למר ל. לתור לו את עירנו הקטנה,
להתודע על אורחיה, ראשית, כתיבה, פקידיה ומלויה.
בחדש הזה היה כבש תמים, ממלא את חובותיו
בבית"ס באמונה, מכבד את כל אדם ומתקרב גם
אל אחיו בני דתו, כאכלו את ארוחתו דוקא אצל
יהודי, בדברו וזרנגון, אף כי בכבודות רבה, וכבאו
להתפלל בשבת. כתהלוכותיו זאת רכש לו לבית
כל בני עירנו מן הבלן עד הרב ומן הזשנדרמים,
שהיו מדברים עמו כלשון נוכח, עד יועץ בית
המשפט. כלם אהבוהו ויכבדוהו. הוא היה מדבר
בסגנון רם מאד עד שכלם אמרו עליו, שהוא חכם
חרישים. נוסף לזה היה אוצר התולים שנוניס,
שעשתה את חברתו נעימה ביותר. כיון שעבר
חדש ימים והוא ידע כבר את הצד הרפה של כל
אחד ואחד נעשה לראש המדברים בכל מקום,
ידו היתה בכל ויד כל בו. ואלה הם קוי תכונתו,
שנתפתחו ויתגלו כמשך העת: בבית המרוח היהודי
לא שלם בעד החדש, ומאז היה מתארח הדש אצל
מגדל חזירים זה והדש אצל מגדל חזירים אחר על
האופן, שהתארח אצל היהודי. לביה"ג לא היה
בא עוד והיה לועג להושידים ולמנהגיהם. להמלום
היה קוצץ רבית גדול, ואחרי כן לא שלם אף הקרן
ועוד היה מאים עליהם, שיכסם בלשון לפני
השיפט יידו. ובאמת לא היה לו מאין לשלם,
כי היה אובר הרבה בקלפים, שותה שכור ורועה
זונות באופן מכווער. אין לך בתולה, נש אה,
יהודית, נוצרית, שפגש בהן בחוץ, שלא
היה לוחש להן איזו דברי נבלה ראויים לכן

מן הצבור. מנוי מורה-דת היה רק למראית עין,
לצאת ידי חוק כתוב. תורה לא היו דורשים ממורה
כזה וכל מי שידע שפת המדינה היה כשר למשרה
הזאת. הקהלות והרבנים לא מצאו כל חובה לדאוג
לכן הבוגד ומה הפסידו אם מצא איזה הולך במל
לחמו בזכותם מקופת הצבור הכללית? וימנו למשרה
הזאת כל הבא לידם. בזמן הזה יש כבר צרך
במורי-דת ממש. שילמרו לתלמידים יהודים, המבקרים
ב"ס כללי ולא את החדר, תורה עכ"פ מעט. עתה
אין לבטל עוד את הכוגדים, להקים להם מורי דת
למראית עין, כי רבים הם ומי יודע אם בדור
הבא לא יהיו כל בני עמנו במדרגה הזאת, הלא
גם במערב היו כל היהודים שומרי דת ותורה.
ההבדל הוא רק כי התרבות האירפאית לא חדרה
עוד לגליציא ואין לנו שום במחון כי לא תחדור.
המתעלם עתה ממנוי מורי דת נאמנים את נפש
ישראל הוא קובע. בערים הגדולות יש לנו כבר
מורי דת נאמנים מלמדי תורה ויהדות. אבל בערים
הקטנות עוד המשפט הקדום שולט: אין לדאוג
לפושעים. הנה טפוס מן החיים, מעשה שהיה
באחת הערים סמוך ללבוב ע"פ מכתב שקבלנו
משם וזו לשונו:
"מר ל. בא עירה נ. בתור מורה פשוט
בבית"ס העממי. כאשר מעטים הם המורים, בני
דת משה" בבתי הספר, כי אין יהודים זוכים לזה,
עורר בתחלה רב ענין. בלי תפונה הוא איש
מהיר -- אמרו הכל -- אשר זכה לגדולה כזאת.
גם הצוניותו העידה זאת. ימי שנותיו ככ"ד, קומתו
ממוצעת, שערתו שחורות ויוררות על כתפיו,

אל המוראים בכראקא.

במוש"ק כ"ט חשון בשעה 6 וממתרת כר"ח
כסלו יום א' ויצא אחר תפלת מעריב ידרוש
הרה"ג ד"ר יוסף זליגר בביתמ"ד הגדול "בני
אמונה".

ברכתי תעלה לראש אדוני אבי הרב הגביר
מו"ה אלי לאמם שליט"א, אשר זכה לחסד ולרחמים
מאת אדוננו מלבנו הרחמן הקיר"ה בדבר הענש
אשר הושת עליו. שמעון לאמם.

חנה מרגליות
מאורשים בחדש חשון תרס"ו
יעקב מאהקער
קראקא.
אנטווערפן.

טפוס מורה-דת בעיר חטנה.

מנוי מורי-דת בכתי ספר נפל לנו בירושה
מאת שכנינו בשביל "שווי הזכויות", שבכמה בחינות
הוא לרעתנו, בזמן שלא היה לנו צרך בהם ולא
ידענו ערכם וצרכם. ועתה, כאשר יש לנו כבר
צרך במורי דת טובים, הפסדנום. הדבר דומה
לקמן שנפל לו כסף רב בירושה ולא ידע לכלכלו
ויפסידוהו ובגדלו לא היה בידו מאומה. כאשר
התחילו למנות מורי-דת בגליציא לא שלח עוד שום
יהודי ילד לבי"ס כללי, מלבד איזה בוגד הפורש

בזר גם רוח, אינו שוה מה שהאדמה נישאתו. והעקר
מה הוכל לדבר עם אנשים גסים כמיהם? היש עמי
הארץ גדולים מהם? ביוון וקלון לאיש כמוך לבוא
בדברים עם בריות פחותות כאלה.

אנכי ענית: אפשר שמנקודה מצבם אהם הצדק,
אולי יש לכם טינא על האנשים בגלל עסקי ממון או
כבוד. אבל לפי ראות עיני ליב-בער הוא ארם הגון
וכן אשתו ובנו.

עברו שבועות אחדים וארא באיזה עתון מודעה,
כי מויבע בת ר' הירש-יוואלף קאץ מאורשה
עם יונה בן ר' ליב-בער מויז. "עהה תהיה לי
חתונה", אמרתי בלבי, טוב שלא אשמע עוד את קלון
זה בבית זה ואת קלון זה בבית זה. שמעתי כי בקרוב
תהיה החתינה ואסתר ואקן לי בנד הדש, גם לאשתי
נהתי חמשים כסף, להכין לה בנד חדש. גם על
קשויים פעוטים היוצאי סך הגון. הדבר קצן הוא?
ההונה חשיבה כזאת בין שני אוהבים יקרים? ההאכלתי
עמהם בצרתם, עלי לשמוח גם כשמחם וביחוד שהשמחה
היא גם שמחת, כי זכיתי, ששני אוהבי הנאמנים
ההפיסי, היא עתה ישמחו בי שניהם יותר מכתחלה,
עתה הגני ידיר ידיריהם ויא ידיר שונאיהם.

בא מועד החתונה. לי היה דרך נחוץ לנסוע
ווינה בדבר עסקי ואשמט את הנסיעה, לא בלי חשש
נוק גדול, ולא נסעתי. חכיתי לקרשית הזמנה מזה ומה
— אך לא קבלתי. אמרתיו אולי משנה הוא, אך אין

האין חרפה וקלון? בניו לכושים סחבות, קרועים
ובלואים, גם לאשתו אין בנר הגון, בשבת וביו"ט
ובחול הוא לכושה בנד בלוי אחר. יבתו הכלה, הלא
הדע אותה. היא פתיה מאין כמות, אוז טפש, אינה
יודעת לדבר שתיים מלים עם ארם. משפת אישכנו
אין לדבר, מאין הדע, הן לא למדה מעולם, אבל גם
יהודית אינה יכולה לדבר כהגון. מעודה לא לקחה
ספר בידה. הן הדע, כי אין דרכי לדבר לשון הרע,
אבל את האמת מורה לדבר גם על אב. לכן עלי
להגיד לך, כי לאדם כמוך אין נאה לבא אל בית איש
כהירש-יוואלף.

שמעתי בארך-רוח את דברי המוסר ואען ואמר:
"ידידי החביב! לי יש דעה אחת על אדות הירש-
יוואלף וביתו, לי רק ענג הוא לבקר, אם אך יש לי
שעה פנויה". ברבתי את ידידי ב"לילה טוב", גם
הבטחתי, כי אוסיף לבקרו ואצא.

אחרי ימים מועטים נקריתי בבית ידידי השני
הירש-יוואלף. דברנו על ענינים שונים עד שהתנגל
הדבור לדבר על אדות ידידי האחר ליב-בער וביתו.
— איני מבין, פתח הירש יואלף, איך איש
במוך לא יבוש להתהרץ עם אנשים שפלים כליב-בער
וכיתו. ליב-בער הוא לדברי הכל לא לאלקים ולא
לבני אדם, הוא נבל, בן בליעל בזוי וככוזה. היא,
אשתו, היא שפלה בת שפלים, נבלה סרוחה מן המדרגה
החתונה. בנם הבחור החתן הוא קל הדעת וסכל,

פיריטון.

שני אוהבים — שונאים.

שני ידידים נאמנים היו לי, שניהם שפכו לפני
את כל לבם בכל עת ויגלו לי איש איש את סודותיו,
את מכאובי לבו ואת צעריו. גם את הנעשה בעניני
משפחתם לא כחדו ממני. שני אוהבי אלה שנאו זה
את זה הכלית שנאה ובעיני כל אחד רע היה הדבר,
שאני מהרועע עם השני. שם האחד ליב-בער ושם
השני הירש-יוואלף. אך אין זה חשוב בספורי זה.

פעם בערב ישבתי בבית ידידי ליב-בער, דברנו
על ענינים שונים עד שהתנגל הדבור לדבר על אדות
ידידי השני הירש-יוואלף וביתו.

עלי לאמר לך, פתח ליב-בער, כי אין
הירש-יוואלף חשוב בעיני בלום, בזו אבזה אותו, לא
אדבר על מה שפשמ את הרגל לנושיו ועל כל יתר
הרעות והפסלות שעשה. לפשוט את הרגל אין דבר
חדש, מי זה יודע מה יבא על האדם ומה יהיה מכת
לעשות בצר לו! אך בכלל אינו אדם כלל, לגמרי
לא! מנוול שאין כמותו. קמצנותו אין להאר. הלא
אתה בן-בית אצלי כמו אצלו והנך סביר את תהלוכותיו,

חרבן אוסטריוא וחלוקת מדינותיה בעת מלחמה עם איטליא, שאשכנז ורוסיא תתערבנה בה. רוסיא תקח את גליציא ואשכנז את המדינות המערביות ואונגריא תהיה ממלכה בפני עצמה והמדינות הסלבויות הדרומיות ממלכה בפ"ע. הספר עלול להרבות מהומה ולהפחית כבוד וקרב את קץ הפלאות. עתה התעוררה ה"חברה החרבנית הפוליטית" ותוציא כרוז אל כל אוהבי השלום, לעמוד לימינה, להפר עצת הזרים האלה, להרבות שלום בעולם.

המצב ברוסיא. יושבי רוסיא מהבוננים עתה לבחירות החרשות לדומא השנית, שההינה בחדש הבא. המטייל מוקה, כי עתה יהיה הרוב בדימא מאנשיה הנאמנים, כי פחד הנסונים אחר נפל על כל העם ואין מעיז לפתוח פה נגדם. המאות השיירות בטוחים עתה וגאונם הוא בלי גבול וגם הממשלה יראה מפניהם. אולם הצר עצמו, שהוא רק בלי שרת בידי המרשיעים המושלים בשמו, שורה כפחד גדול. במעט שב מלב ים, שנמלט שמה מארמונו אשר בפטרהף, נגלה קשר גם בצארסקאי פעלא, שהתחכא שמה. השמירה והזהירות במקום הוא גדלה עד כדי שנעון, כי חרדה מות הקיפה את כל החצר. גם במדינה מראים המורדים כפעם בפעם אות חיים. כן נזרקה במכה על ססע מסה"ב כפולן ובשעת הבתלה נגולה מיליון רובל. זורקי במכות ההחילו ישוב עבודתם. על שר העיר מוסקוא נזרקה במכה ולא נזק על הנגראל רננקמפף כסיביר נזרקה במכה ולא נזק. השעה שוחקת לארירי הממשלה, גם במכה לא הגע בהם לרעה.

מרידה חדשה באפריקה הדרומית. איזו פקיד צבא, פֶּרֵיאר שמו (בפי הנראה מזרע יהודים) בא עם חבר מרעים מעל ארמת אפריקה הדרומית אשר לאשכנז אל גבול מושבות אנגליא, להסית את הכורים להתפרץ נגד הממשלה האנגלית. הדבר העיר תמהון. האנגלים ליענים לנסיון הות, אבל יש אומרים, כי מרידה חדשה באפריקה הדרומית אפשרית גם זתה.

על המצפה

הודאה בלאומות ישראל.

מדינת בוקובינה היא הארץ האחת באוסטריוא וגם ככל אידפה, שאין בה יכלת ליושבי הארץ לפלוע את היהודים ולכופם לכחש בעמם ולהחפוש בתור

בעיניהם להיות מורה דת ישראל. אך לא הם היבים ברבה, קהלותינו הרגילים לדעה הזאת, כי המורה ל. אינו יהודי בבני אומנותו. כמה עלינו להמתין עד שנוציא את המשפט הקדום הזה מלכות ראשי הקהלה ומלכות מנהלי ב"ם? מי יודע!

ענינים מדינים

מפיו מדון. ישנם אנשים קדי דעת וקשי לב ככל ארץ וארץ החכמים למלחמה. אלה הם מרי נפש, שמחים לאיד מקיים לבליון וחרבן, יש מהם מהתפקים במועט ועושים קץ לנפשם ורי להם ויש מהם רחבי-לב, הכזים להפסד קמץ בזה והם רוצים לראות בעיניהם דם רב שפוך, עולם מלא הרום, כל היקום בסכנה, הבריות קורעות זו את זו לגורים וזה כל ייעם וחפצם, כל ששון לבם, ליל כל העולם הוא בעיניהם שירה נשגבה. רוב האנשים האלה יוצאים מכתו-הספר לשפיות דמים, בלומר למלחמה. קשה בעיניהם, שהורתם תשאר תיאוריה לבד, הם רוצים לעסוק בתורתם בפעל. הם מוציאים דכות שיא, מפרסמים שמועות מתירדות, למכסך עם בעם וממלכה בממלכה ולפעמים יצליח חפצם בידם. כן עמלו אפיצירים רוסים לפני עשרים שנה, להברית ממלכתם להלחם באוסטריוא ובאשכנז ורק פרסום הברית בין שתי הממלכות האלה הצילו או את רוסיא ממפלת נצח, כי אוסטריוא ואשכנז היו עושים בימים ההם כלה למלכות רוסיא. זה לפני שנה עמלו פקירי צבא נבלים באשכנז ובאנגליא, לגרות מלחמה נוראה בין שתי הממלכות הגדולות האלה ורק אורחים וסופרים דורפי שלום הצליחו להשקיש את העמים ולהפר עצת רוצחים. עתה קמו בני בליעל באלה באוסטריוא ובאיטליא, להעיר קצף ורגז בין שתי הממלכות השכנות האלה ובאיטליא כבר נזרף רית מלחמה, ההמון והעתונים שואפים לקרב והם מקוים, כי בגלל הריב בין העמים השונים באוסטריוא לא יצליח צבא אוסטריוא ואונגריא, ואיטליא תקח מיד אוסטריוא את הנפות, אשר על יד ים אדרעי ואת חצי מירול, שיושבו איטלים. גם קצת הקנאים המאדיארים מקוים למלחמה עם איטליא, כי הם חישבים להפרד מאוסטריוא בשעת חרום. פקיר צבא מאדיארי הוציא עתה ספר, שבו הוא מתאר את

בני תרבות. כאשר העיר אהר מירידיו למומר אינו על אשר הוא מקול לעצמו את דעת הקהל השיב לו שדעת הקהל הוא אצלו זונה נשכחה, המהללת את מי שמשלם יותר. כפרינציפם כאלה ירד בעיני מכיריו עד הדיוטא התחתונה, וכמו שהברתו היתה בתחלה נעימה, כך היתה עתה למשא על כל אחד ואחר, כי מלבד קלותו, שהתגשמה בכך רבו מדבריו, היה גם היה דורסת, ובענג טייהר היה דוחק את חמקום הכואב ביותר. לאט לאט נוכחו שכל האינתיגנציה שלו היא שטחית סאר וסנגנו הוא סנגון אורחי בתי הקהות הקוראים רמנים ורוכשים להם מלות מצלצלות, לקסום בהן את און השומע. מהשקפותיו הפוליטיות די להעיר, שהיה בתחלה ציוני נלהב, אהרי כן נעשה סוציאלי-דסקרט. פעם אחת היה לו סכסוך עם פקיד אהר. והפקיד קראהו למלהמת הכינים בחרכות. לקבל את הקריאה, אך הוא רצה דוקא בקני רובה. לא מפני שהיה נבור ביותר, כ"א מפני שידע, שאשתו של הפקיד לא תתנהו ללחום בקנה רובה מפני הסכנה. ערמתו עלתה לו והפקיד היה מכרה לפיסו. מני או נתודע לאפיצירים ונעשה לאדון גדול, לובש גאר ונאון ופושע על ראש הדירקטור שלו ורעיו המורדים. גם את הוכותיו בכיה"ס לא היה ממלא עתה כראוי, והמשיגה היה ממטיר עליו ענשי דיסציפלינה. אך הוא עשה עצמו כאלו אינו שומע. באחרונה, כאשר נודע, שרוצים לדהותו כלה מכהנתו, נעשה בן לילה לפטרויט פולני וייסד חברת גלדמן ויאסוף אספות ויודוש דרשות והפטרויטים ראו ויצהלו, כי אמרו שיענק"ל של מיצקוויץ קם לתחיה. בין כך ובין כך היה שמו כבר רשום כספר השחור של ראשות ביה"ס. ועל אחת האספות ישבו היועצים וידונו בכבוד ראש, מה לעשות ליהודי, שאינו ממלא את הוכותיו באמונה? לדהותו? הלא יסד חברת גלדמן. להשאירו על כנו? מה יאמרו הבריות? עד שהמציא אחד היועצים המצאה ויציע לעשותו — למורה דת משה. ההצעה נתקבלה ברוב שמחה ונעשה לאיש רוח, מורה דת. היהודים בני העיר קכלו את היריעה בשחוק, אך גם בשווין נפש... מי יגלה עפר מעיניך כן עמרם וראית את אפסמליך מורי רתך!

יעקב הכהן ראפאפורט.
היש מכת לחי לעם היהודי מצד שכניו גדולה מזו? מי שלא יצלה לשום דבר מכשר

צרת הבת.

מדימים הראשונים הטובים.

אחרי ששת ימי המעשה של ענוי נפש ועבודה קשה ורבה זכה זנביל-בעריש החיט הוא ובני ביתו לקבל פני המלכה שבת. ליל שבת קרש. זנביל-בעריש, היושב ראש להשלחן, מוזר בנעימות, "בל מקרש" עד שהביאה שדה-לאה אשתו את המרק, ובאותה שעה רחל בתם והיריש תלמיד לזנביל-בעריש, שאחד חתנתו עם רחל הוא עתיד להיות אי"ה אדון לעצמו, התעסקו בשיחה נאה בענין אשרם לעתיד לבא אחרי החתונה. בבית חם, כל זווית מבדה לכבוד שבת, על השלחן מונחים פרוסת חלה, צלוחית יי"ש ועוד דברים של אכילה. ככל ימות השבוע הם מסתפקים במעוט ואינם חוזרים על דברים בטלים הללו, להלעים את הקיבה כמיני מאכל. אדרבה לפעמים יעברו ימים מרובים ולפיהם לא יבוא שום הבשיל, ובשהקיבה דורשה אכילה, היו הבריות הללו דוחות אותה, מערימות עליה ככל מיני ערמה ומשטות בה ובכך נתרנלו קיבותיהן בכך ומרגישוה בצערן של ישראל. וכל ימי השבוע הם עובדים, יושבים ועוסקים במלאכתם ועושים מעשיהם כל היום וכל הלילה בבית דעויע, שהקור שולט בו. זנביל-בעריש מתקן את ה"יופא" של ציפא-ריבא הנבאית, שהבטיחה "עולם הבא" שבר טרחא לארם זה, אם יהיה אלקים בלבו וירחם עליה ועל "יופחה". היריש בורר חתיבת ארנ, כדי להניח מלאי על גבי מלאי על בנד קרוע, וחוזר ומוסיף מלאי. וכזוית היו יושבות עקרת הבית שדה-לאה ובתה רחלה ומורשות נוצות,

ספק, כי יבוא אחד המחותרים או המחותרות אלי, להועץ על אדות עניני החתונה, כי אני בע"כ זקן מהם. ומה גדיל חמהוני, כי הגיע יום החתונה ואין לי קרמה הזמנה ומהמחותרים אין איש מתראה לעיני. שברתי את מחי להבין סנה הדבר ולא מצאתי טעם לדבר. פשפשתי במעשי, אולי חמאתי לאחד מהם; אך לריק. הלא אדרבה, בעוד היו שונאים זה את זה דברתי שוכות על האחד באזני רעהו, הגרלתי את ערכם ובזה רק עורתי שלא בכונה לקשור השדוך.

עברו שוב שבועות אחרים ואני הולך כחויץ זפוגע בשני המחותרים כלכחם שלובי זרועות כאחים פלדה. כרבתים במז"מ ישן, הצטרקתי על היקירי הצלי מהשתתף בשמחתם, כי לא קבלתי שום הזמנה והודעה. החת מענה ראיתי, כי פני שניהם אדמו כנחלי אש. ואחרי כן התחילו לנמנם תרוצים ולשונם נבשלה ילא הוציאו דבר ברור. את אשר אמרו לא שמעתי, אבל החידה נפתרה לי. כאשר נעשו השונאים למחותרים, הם נבלמים מפני על הרברים הרעים, על הבזיונות והזלזולים, שדברו לפני איש על רעהו. אינם יכולים להביט בפני.

כן אכרתי שני אוהבים נאמנים לא באשמחי. א. מ. שרקינסקי

כך דרכם בששת ימי המעשה. בא יום השבת באה מנוחה. והם יושבים סביב לשלחנם. נהנים מסעודה שבת, גם הירש הסמוך לשלחן בעל מלאכתו, שנעוד ימים מעטים יהיה חתוננו, נותן שבת והודיה לשמו יתברך על מהתה טובה זו, שבת, שוכה בהם את ישראל והוא יבול עתה לדבר עם רחלה כל צרכו. וכבר הגישה שרה-לאה לפניהם את העצמות הנקנות באטליו בתור בשר, והם גורמים אותן ומספרים ברשעה הטקסא, העתידה להוקיר את מקח הבשר. "חבלים", אומרת שרה לאה, "אנחנו יכולים להסתפק ולחיות גם בלא בשר. אבל הנדות, הנרות, יום השבת קצד ואי אפשר לגמור את כל הסדרה בה, צאינה-וראינה, למשל לולא דעבו הנרות ולא העשינו כל כך, הייתי יכולה לקרוא עתה מעט, אבל המוכסין, תפח דוחו, נותן בה שומן-חזיר והם עשנים ודועכים שלא כזמנם. הרבה היו מדברים בננות הטקסא ובי טוב היה לו האיר הנר עוד קצת לבל הפחות עד שיגמרו ברבת הסוון. באותו רגע נפתחה הרלת כרעש, וכחפזון כאו הביתה, "המלשין" ועמו ה"חוטפים" ואנשי צבא אהדים ומלפני השלחן נלקח הירש, הוא בפרה בעד חתנו של רבי צדוק, אברך מש, שהגיעה עתו לעמוד לצבא בפית תאניה ואניה, יללות ובכיות. זנביל-בעריש ואשתו שרה-לאה ורחלה נובים, מיללים, חרדת אלקים החרידהם. הנד מעלה עשן ודועך, דועך וכבר ככה אורו, פאלו חם הוא על האבות, שלא יראו בצרת הבת...

ש"י משאמטקים.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. (מישיבת מועצת הקהל) בערב יום ב' שבו זה היה ישיבת מועצת הקהל. בראש ישיבת משנה הנשיא ד"ר רפאל לאנדא, כי הנשיא ד"ר שמואל מילעם חולה. היו"ר נשא מספר על המו"ץ הרה"ג מו"ה חיים גאָלד, שנפטר לפני שני שבועות ויספר כשכחו. הרה"ג מו"ה מאיר ראפאפורט, ראש כיה"ד של החסידים, מסר בקשה לראש הקהל, למנות כבית דינו את המו"ץ ה"ר פינחס דמביצר לדין לפי שעה. מועצת הקהל החליט, למנותו שם בקביעות. — הפרנס ד"ר ל. פישל אוריין הציא על רכב השערוריה, שנעשתה בעירנו על קשר החסידים עם המתבוללים והסוציאליים, לבטל את הגמנוזים העברי ויאשם את הכירצ'פה, שחש לעזרתם בהוציאם אמר על ביה"ם במורעות גלויות. על זה התפתח וכיח עצום בהתנגדות ובעם. הפרנס ד"ר דאָקס אמר: אני הייתי מהנגד לגמנוזים העברי, אבל התנגדות הרבנים פה גרמה לנו חרפה וקלון, תיעבה כזאת בני הוכל להעשות גם בעיר קטנה. על יום מצאו בני ביולע עוז לספר באבנים, להשליך ביצים סרוחות ולהקבץ להכות ולהשחית ולהלשין. לכתב רבים היינו כושים אנו להראות פנינו. אלו רצה בית הדין לעסיק בעניני הדת ולתקן הקנות יש לו ענינים יותר נכבדים מזה ולמה מצא נחוץ לצאת ממעגלו רק כזה? אין לביה"ד רשות להתחיל תעמולה-הכל כזאת, מכרי שאול את פי ראשי הקהל. הוא מציע לעזוב כב"ד. הפרנס מר י. שאנוועטער אמר: גם אני הייתי מהנגד ליסוד גמנוזים עברי, אבל התלוצות כיה"ד מעוררת זועה. אם רוצה כיה"ד בעבודה דתית רצויה ישגוע על מדה המוסר והצניעות, הפרצות הולכת ומתרכה ואין עומד כפרץ. ילחס נא הכ"ד נגר ההלואה ברבית, שכבר עברה כל חוק וגבול והננו לחרפה ולשנייה בצרינו, אם הם רבנים נוטרי דהנו ומצילים דהנו. הפרנס ד"ר פישל ר הציע להכניס בפרטיו, כי מועצת הקהל מהעצב על מעשי המשתתפים בהועכה האות. משנה הנשיא מר אברהם מרגליות הציע להחליט, כי מועצת הקהל מגנה (פערדאמט) את מישי הקנאים וכן החלט. הפרנס מר יצחק בוימינגר אומר, כי המו"ץ הרה"ג ר' מאיר ראפאפורט (האב"ד מליקאווא לפני) הגיד לו, כי השמועה, שיצאו על אימים והזהרות מצדו, שקר הן. בעניני הדת אין לנו לחיות דעת רב"ד כי רק הוא מוטחה לזה ולא אנו. על זה ענה מר שאנוועטער, כי מה שאמדו על הרב הנ"ל לא מפי השמועה אמדו, כי מכתבו הנדפס יעיד בו. — החלט להודיע את הכ"ד פה, כי אין לו רשות להתערב בתעמולה כרבנים כאלה שלא מדעת ראשי הקהל, גם להזכיר, כי ע"פ סעיף ל"ו מתקנות הקהלה אין רשות רב"ד להוציא פקודה ואסור גם בעניני דת רק בידועת ראשי הקהל.

הפרנס מר שמואל לאנדא התאונן, כי דבר מנוי רב אב"ד הולך ונשמט עד אין סוף. כבר החלט לבחור את שלשים הבוחרים בחדש אקטובר ועתה כבר אמצע נובמבר, אם ישמט הדבר עד סוף השנה אז העבור עוד שנה אחת. ורב אב"ד בקראקא נחוץ מאד ואין להשמיט את הרבר מיום ליום. על זה ענה היו"ר כי אין מן הישר לעשות דבר גדול כזה בלי הנשיא השוכב עתה על ערש דוי. נקוה כי יקום הנשיא מטהר מחליו ונעמק כזה. משנה הנשיא מר א. מרגליות הציע הצעה נחוצה, לבחור מיד את שלשים הבוחרים לבחור ברב ולבלי השמט את הדבר עד קום הנשיא מחליו. בחירת הבוחרים אינה עוד מנוי רב וביניהם יקום הנשיא. חלילה להשמיט עוד את הדבר, אנו מרגישים בכל יום את הצורך, שיש ברב אב"ד הגון. הפרנס מר אברהם דייטשר הרבה להיכית את הוציות הדבר וימלא אחרי מר מרגליות, לבחור מיד את שלשים הבוחרים. היו"ר הכטיח, כי ידבר עם הנשיא על אדות הדבר ובישיבה הבאה יענה דברים ברורים על זה.

קראקא. הרבה בעלי בתים חשוכים מבית המדרש הגדול, כנו אמנות פה ומבתי מדרש אחרים באי אל הרה"ג ד"ר יוסף זלינגר הלוי (השיבן בתוכני זה חדשים אחרים בכקשה, כי מבקשים הם תורה מפיו, שילמד אחרים בכל ערב בכיהמ"ד הנ"ל תורה, תלמוד ומדרש. הרב נעתר לבקשתם ובמוצ"ש זו בשעה 7 וממחרת יום א' פ' ויצא אחרי הפלת מערב ותחילו הלמודים.

סאמבור הישנה. בעת הזאת אשר האנשמיים שונאנו כנפש מבקשים עלילות על עם ישראל, מחפשים כנרות אחד חטא קל של איש פרטי, מנקרים באשפה

(א) מדוע יעמיד הרה"ג מוהר"ל"ם נ' הדבר על עצמו, להיות מושל יחיד, הלא הלכה פסוקה צדקה מתחלקת בשלושה? ע"ז כבר באה התשובה בהערת המערכת גליון כ"ו, כי הרה"ג הנז' הוא רק בתור סוכן נאמן על הכסף, והמושל הוא ר' פרידמאן, הוא מחלק הצדקה והוא איננו מחלק יחיד כלי הסוכנים הכלליים בן הישראלית ובן הכהן המשוח, בטכריא יש לו ג"כ שני סוכנים. בירושלם איננו יודע, אך חזקה כי ר' פרידמאן בטח עושה עפ"י הדין לחלק בשלושה. האימנם השכיל הגאב"ד רישא לשאול אם הנשיא יבטח בהם להת להם גם את כספו לפקדון? וכעין שאלה זאת ממש יש לשאול אם יתנלה להנשיא מודות ידועים כאלה על בן משק בית מסחרו, אם יתן עוד אמין בו? — (ב) אשר התאונן הגאב"ד רישא על הרה"ג מוהר"ל"ם כחשכו, כי רוחו המדבר מתוך הארגאן ללא אמת: לרעתי חשד ככשרים, כי בטח העלימו ממנו דברי הגאב"ד רישא, מיראהם פן ישים לב לתקן או אולי יסלק א"ע מכל וכל. וכבר הוכיחו, כי כמו שרה"ג מוהר"ל מתעניין בעניני אה"ק כן ממש הוא מתעניין בהארגאן, ויוסף הוא השלט על הארגאן ומפיו יצאו הדברים. — (ג) מה שהזכיר הגאב"ד רישא, כי מאה גדולי ישראל היתה שומה לעשות קוראטיום של שלשה אמרכלים מנכבדי ושוועי עיר לבוב: מדוע לא הזכיר שמות גדולי ישראל הנקובים כשמות בדפוס, אשר באו עה"ח בשנת הטרל"ז: הה"ג אבדק"ק קראקא, הרה"ג מטארנא, הה"צ מארעסק, הה"צ משינאווע, הגאב"ד דאמבראווא, הגאב"ד זלאטשוב, הה"צ מקרשאניב, הגאב"ד קריסניפאלי, הרה"ג מוהר"י נאטנאוהן, הה"צ ר"מ אונגה, הה"צ מדויקוב, הה"צ מדעמנין, הה"צ מצאנו, הגאב"ד גאלגורי, הרה"ג מוהר"מ פריש אב"ד כערזאן, הרה"צ מורדניק, הגאב"ד סקאהל, הגאב"ד ברינגל, הה"צ ממאשיצק, הגאב"ד הרימלוב, הה"צ מקאמנאק, הרה"צ מראטיל זצ"ל ושלשת האמרכלים, אשר נכחרו אז, המה הרב הגאון מוהר"א והרב הגביר מו"ה ירחמיאל הורוויץ ז"ל ויבדל לחיים הרב הגביר מו"ה ישראל ראפפורט נ"י ועין שהרב הגביר מוהר"י נאטנאוהן מכראר הפציר בהרב הגביר מוהר"י הורוויץ ז"ל לקבל המשרה ולא נעתר לו נשארה הנשיאות על שכם השנים לכרם. (ד) הגאב"ד רישא הזכיר, כי גם בלאנצוט נתנו גדולי ישראל המשרה על שכם שלשה הנקובים בשמות, אם כן איפוא יפלא מדוע יצא רשוון הממשלה ע"ש הרה"ג מוהר"ל סופר נ"י לבדו? ... יע"ז לא מצאו שני הנשיאים ידחם ורגליהם. (ה) הגאב"ד הנז' אמר ברבריו, שהגיעה הצעקה מאה"ק, כי הממונים יפשימו עור העניים מעליהם בנשך ותרבות: חלילה לממוני צפת לעשות זאת, כי אינם בעלי הלואה והמה חסידים חררים, אשר לא יעזבו יומא ופגרא ו"א"צ של צדיק אחד בלי סעודה מרעים, אולי בניהם יעשו זאת, כי בנו וחתנו של ממונה אחד, "הכהן המשוח", המה מלויים ברבית ובניו של השני המה בעלי בית מסחר ואנשי הכולל קנים אצלם בהקפה ובטח יודעים את אשר לפניהם. אבל חלילה לחשוב מחשבת פגול על הממונים בצפת. בכסף החלוקה עצמה של היחיד לא יגעו בלי איוה היתר או אמתלא (אם ראת נגב ותרין עמו) או להפיל חתימה. (בענין שטרות על החלוקה יש הרבה לדבר, אשר לא איכל לגלות פני הלומ, כי עוד לא בא מועד לגלות כל הסודות מהחדר) רק מקופה היאקסין חסרות בכל הקופה איו מאות. בשלמי זאת? לא נדע. מהכסף הנגרע מחלקיהם של דלת העם כער ת"ת לא נדע מה נעשה? אבל מלבד כסף החלוקה יש ת"ח. כמה הכנסות פנימיות, כמו שכירת המקולין, עזבונות, בתי הקרשות, וכמה הכנסות חוץ, מעות וזין מהקופות, מעות וזין ע"י הקונזול מעזבון הרה"ג מהר"ש ווערט-הימער, מעות אמשטרדם, מעות לונרון מעזבון השר מונטפורי, מעות איטליא, מעות אמריקא — הכל כספר החתום, לא נשמע דבר, זולתי, שהכולל הוא שקוע בחבורה.

צפת. איש יהודי. (סוף יבא).

בני עמים אחרים. במדינה הזאת אין עם שורר. הפולנים, שגזרו בליה על שם העם היהודי בגליציא, הם כבוקו-בינה מתי מעט ורבריהם שם אינם נשמעים, הרוהנים והרומנים שקולים במספר נפשיתיהם ואין לאחר תקף ועזו במדינה יותר מלחברו. על כן גם שניהם אינם שוררים בארץ, על בן השפה השלטת שם, בבת-הפקודות ובכתי-הספר הנמוכים, התיכונים והגבוה, היא שפת אשכנז, אף שגם האשכנזים שם הם מתי מעט. האשכנזים בגאותם חשבו גם את היהודים לבני עמם, יען שפתם היא כה הגרמנית ובוה לקחו להם קרנים למשול בארץ. היהודים לא הכינו את ערכם, לא ידעו את עצמם, לא הרגישו כלל את החרפה ואת הנזק בהבלעם בעל כרחם בעם אחר, אף לא שמו את לבם, כי בהמנוהם ללאום האשכנזי ובעזרם אותו למשול בארץ, הם נורמים נזק ובעם לשני העמים העקריים היושבים בארץ ומקמים אותם לאויבים להם. לצעירי הציונים, לתלמידי האוניברסיטה במשטרנוכי, נשאר הדבר, לגול חרפה והקלה רבה מעל עמם. זה שנים רבות המה דורשים בחזקה מאת ראשי האוני-ברסיטה, לתתם לרשום כרשימה מולדתם את שפת עבר או יהודית כתור שפת אמם, לגלות כזה, כי לא ללאום האשכנזי הם נחשבים. ראשי האוניברסיטה דחו דרישתם במענה, כי באסטריא לא הוכרה שפה יהודית בהור לשון כפני עצמה. כהיות האינטליגנציא ומורי ביה"ם הגבוה אשכנזים, לא אבו להוציא בלעם מפיהם, להפריד ברצון את היהודים מעמם, פן יבולע לשלטינם. וכה היו הסטודנטים היהודים מוכרחים בסוף להערים ולרשום כרשימה מולדתם, כי לשונם היא הרוהנית או הרומנית. לעמם לא הועילו כשקר הזה, אבל רצו עכ"פ להגיד כזה לאדוני הארץ האשכנזים, כי כשום אופן אינם אשכנזים, כי הם יכולים להיות גם רוהנים ורומנים, כי אשכנזים בכל אופן אינם. בראות תקיפי האשכנזים כי כן, כי סוף סוף פרקו היהודים עזי הפנים את עלם מעליהם, אמרו לנפשם: הלא טוב עתה, כי יתחשבו היהודים ללאום כפני עצמם מאשר יסתפחו לעם אחר מיושבי הארץ, להרבות מספרו. עתה הכרחו ראשי האוניברסיטה לעשות רצון היהודים, וכישיבה האחרונה של הסינאט באוניברסיטה החליטו, לתת רשות לסמו-דנטים יהודים לרשום בצד שפתם גם את לאומותם בתור הערה (כי רוכריקה מיוחדת ללאומות איננה). זו היא פוליטיקה של "גם לו גם לך לא יהיה". לכל יתחברו היהודים לעמים אחרים הרשו להם האשכנזים להיות עם כפני עצמם. — זה הוא הצעד הראשון להכרת לאומות ישראל באוסטריא וזה דבר גדול מאד. כי התקלות הכאות לנו מן האונס להספח לעמים שונים עצמו מאד, מלבד החרפה והקלון. כמורכיא היו כשבווע הזה בחירות למועצת המדינה. על פי תקון חוק הכחירה במדינה הזאת בחרו עתה המשיכים בפני עצמם והאשכנזים בפני עצמם, והיהודים הם כאבר מודולדל, אלה בחרו עם האשכנזים ואלה עם המשיכים ושניהם קמו לאויבים להם ומכל הכחירות אין להיהודים כמורכיא אף בא-כח אחד אף שהם פקטור חשוב וחזק בכלכלת הארץ. כן הדבר גם בגליציא. פה הפולנים הם התקיפים והם מכריחים אותנו להתחפש ולהחשב לפולנים וכאי כחנו הנבחרים כדעותינו, ע"פ זכות הכחירה אשר לנו, הנם כאמת באי-כח הפולנים. ומלבד גזל משפטנו הן הקימונו לנו שלש מיליונים רוהנים לאויבים. לו הצליח בידנו פה מה שהצליח בירי הסטודנטים במשטרנוכי, אז היתה לנו תשועה גדולה, היו לנו באי-כחנו והינו נצלים מן ההתחרות. אבל עוד הרבה עלינו להתחזק פה, וטיב שנעשה כבר הצעד הראשון.

ע"ד החלוקה בכולל גליציא.
מענה אל הרה"ג מרישא (*).
הגאב"ד רישא שואל שאלות נמרצות בדבר הנהגת כסף החלוקה של כולל גליציא ופותר אין אותן. ועין כי נהירין לי שבידי ההנהגה עפ"י ידיעה נאמנה מאנשי הכולל הנז', אמרתי, בכדי לגול האשמה מהרה"ג מוהר"ל סופר מהראוי להשיב. בתקותי כי הקוראים הנכבדים יקבלו את האמת ממי שאמרו.
(* המאמר הזה היה מונח כידנו כארבעה חדשים המצו

האביד משם, כי הגבאי ר' משה פרידמאן מסר את הקובלנא לערכאות בלי הסכמתו וידיעתו. התקיף הזו, כמו שהוא מושל על הרב כן הוא שלישי ככל הקהלה ואין עומד בפניו.

בחרת ציר למועצת המדינה בקראקא. כמו שנמצאים בקרב החרדים על דת קצת בלתי הגונים המכניסים את הות נפשם אל תוך הדת והם מדברים בשמה גם בעשותם כל תועבה, כן ישנם כבר בתוך הציונים יחידים המכניסים דעתם הפרטית אל תוך הציונות, גם אם היא מכוונה נגד אינטרסי עמנו ומעמידים פנים של אוהבי עמם בהרעם על אלה הציונים, שאין דעתם ברעם. אחד הממונים על מערכת ה"יוד" הדרוני היוצא בהוצאת חברת "אמונה" פה הוא במקרה ציוני-סוציאלי ויצו את העורך החדש של ה"יוד" (ישאינו ציוני כלל), לגרף את "המצפה" על עמדו בצד הקנדיס ד"ר סטאני-שעווסקי, שהסוציאליים והמתבוללים עוכבי עמם מאסו בו ויקמו קנדיס אחר דמוקרטי. ה"יוד" מודה אמנם, שגם הסוציאליים לא יפה עשו, שלא הקימו קנדיס יהודי וככל זאת הוא מתנפל על "המצפה" ומעורר משמטה נגדו ומוצא בזה מיום לנבות חובו על אשר יתאונן על מרחיבי הזרנו בין העברים. והוא מסיים את תורתו הציונית, כי כזה ימצא תרון על שאלת "המצפה", מדוע לא יתמכו בו הציונים. הננו מודיעים בזה, ע"פ הודעה ממקום נאמן, כי המאמר ההוא בארנאן הדרוני לא נכתב לא במצות הציונים, לא במצות הועד הגלילי הציוני ואף לא במצות החברה "אמונה", כי אם במצות ציוני-סוציאלי אחד ממעריצי ראשינסקי וד"ר נראם וסיעתו מחריבי הגמנוזים העברי והלוחמים נגד כל דבר יהודי. ישאלו נא הציונים את הועד הגלילי, איך עלה הדבר כיד סוציאלי להכניס מאמר כזה מלא שקרים ודכרי נאצה על "המצפה", שפעל כבר בשביל הציונות יותר מכל העתונים הדרוניים יחד. האמת היא, שמפלגת הקונזרוואטיים בקראקא הקימה באמת קנדיס יהודי בכחירה הזאת, את סגן ראש האזרחים מר יוסף סאר. אבל הוא לא אבה לקבל את הקנדיסות, ע"כ הקימו קנדיס נוצרי הרצוי לכל היהודים חוץ מהסוציאליים. המעלות שחשבנו בו הן פקמים יודעים לכל. ואם ישענו הסוציאליים הצבועים, כי על יהודים ללכת תמיד אחרי אוהבי "העם", נאמר להם: כן תדרשו בעתונכם. אבל אל תוך עתון ציוני אל תהינו לבוא! בקראקא יודעים הכל — מלבד הקטר הידוע שבין הסוציאליים והחסידים בשם "בלתי תלויים" — כי הסוציאליים רעים לנו מהקונזרוואטיים, כמו שהכל יודעים ש"הקהל" פה, ש"המצפה" עומד לימינו-למורת-רוח פושעי ישראל, טוב מהנהגות הקהלות בכל הערים האחרות. במעט כל ראשי הקהל פה הם יהודים לאומיים, כמו שנוכחו הקוראים מה"מכתבים מקראקא" וציונים-סוציאליים הנלחמים בהם לא בשם הציונות ידברו.

מעשה הרב ד"ר דאויד בוויין, דרשת הרב הוויני ד"ר דאויד העירה רעש גדול בין כל רבבות היהודים ילידי גליצא אשר בוויין וביחוד בין הציונים. כמוצאי שבת היתה אספה גדולה ליהודים הלאומיים, למחות נגד הרב ונגד ראשי הקהל, שמנו רב כזה. דברו ד"ר נתן בינבאום, ד"ר ווייזנברג, ד"ר דוד רוטבלום, ד"ר ליפשיץ ואחרים. כלם התאוננו על הבז, אשר יהגו היהודים המערבים נגד אחיהם במזרח. אף שאינם יודעים אותם כלל ורק את שמם ישמעו, כאשר יעשה אחד מהם מעשה רע. כלם מחאו נגד האפוסטרופסות, שלקחו להם המערבים קרנים, להגין על המזרחים ולדחם עליהם. בלומר לעשותם לבז. הד"ר דאויד התנצל בעתונים הווינים הגדולים, כי קא היתה כונתו לרע, כי אם לטוב. גם הציר ברייטער הצטדק בעתונים. כי לא ידע, שהגזימו את הדבר ועל כן הבנים אינטרפלציא למועצת הממלכה. לפי דעתנו הרע אמנם הד"ר דאויד לעשות, אבל בזמן אחר, שלא לפני הבחירות בקהלה לא היו מדקדקים עמו כל כך, ואולם עתה הרוחות סוערות ומתנגדי הנהגת הקהל מחפשים עולות וימצאו. ככל אופן טובה האינטרצא נגד הבז של יהודי המערב נגד אחיהם עצמם ובשרם ונגד המשפטים הקדומים המפרסמים נגד יהודי גליצא. לא טוב לשמוע חרפתו ולשתוק, ידעו כי גם ליהודי גליצא לב רגש ויש בקרבם אנשים היודעים לתבוע עלבונם. מוויין קבלנו על הענין הזה את המכתב הזה:

אך אך יש להם תעודות ומעט כסף, שלא יפלו למשא על הצבור. ע"כ קבעו הרבה דירהם פה. וכל מקום שגלו שמה אחינו הרומיים, גלו שמהם ותורתם עמם ויש לקוות שהם יפחו רוח חיים בעצמות היבשות, ביהודים האשכנזים, שכמעט נהבוללו לגמרי, ולולא היהודים הזרים הנאים מדי שנה בשנה כהמון לאשכנז, כי אז ח"ו לא נשאר שריד ופליט, מעו יצא מהוק. — הציונים פה התעוררו מעט מהדרמתם ויזמינו אספה והד"ר דויד דרש דרשה ציונית, שהבה בה על קדקד אלה היהודים החפצים למחוק את רושם היהדות מכל וכל. הוי עברים, צעק בקול, למדו עבריה, שמרו את היהדות העתיקה שארית חמרתנו ואל התערבו בגוים. מי יתן שברויו יבו שורש בלב אחינו פה. עוד נכונים נואמים ציונים לדרוש וביניהם ידרוש גם מר נחום סוקולוב מו"ל הצפירה לפנים, ורבים מחכים לו בכליון עינים. — ובינו פה לבהב"נ חדש יפה ונהדר עד מאד ומחיר ארון הקדש בעצמו — נדבת המיליונר הנורע מר ווארבורג — הוא יותר משבעים אלפי מארק. לבהב"נ החדש היה נחוץ חזן חדש הגון, ויבקשו אחינו ככל אשכנז ולא מצאו, בקשו כהולנד ובשאר ארצות ולא מצאו. מדי פעם בפעם באו הזנים לבחינה וכאשר באו בן יצאו. עד שבצאו את החזן המפואר מסאדאגורא ותיבף אחרי הבחינה הראשונה נבחר פה אחד, ויקבעו את משבורתו 5000 מארק לשנה ומך 3000 מארק הכנסות צדדיות. ותחת אשר כהב"נ היו בשבתות ריקים מאדם הנה הוא עתה מלא פה אל פה הכל באים לשמוע את קולו הערב והנעים. מי יודע כמה בשרונות באלה יודים בגליצא למיזין באין דורש ומבקש. — העתונים היהודים פה מתמרמרים מאד על הרב ד"ר דויד מוויין, שהעזו לגולל אשמה על כל היהודים בגליצא בגלל משפט מופי השמיות ולו עשה זאת אנטישמי, כי אז צעקו בברוכיה, שאיש אחד יחטא ועל כל העדה יקצפו. ומה נאמר ומה נדבר אם רב עושה כן ונותן חרב בידי שונאינו. הרב הזה הורד מכנו בדיסלדורף באשכנז. שם החליטו להכניס עוגב, והרב הזה אמר, שאם יכניסו עוגב יתפטר ממשמרתו. ראשי ביהב"נ לא שמעו לו ויכניסו את העוגב, אז התחרט הרב ד"ר דויד זה ויאמר, שחפצו להשאר בעדתו. ויענהו ראשי הקהלה "לא", באלף רבה, רב כזה אין אני צריכים. מוקירים אנו את כל דעה ודעה, אבל דו-פרצופים לא; ממה נפשך אם מותר היה, מותר לבתחלה ואם אמור היה אסור לבתחלה ולא חפצו לקבלו. אז נבחר הצדיק הזה בוויין ועתה הוא שופך בוז וקלון על מיליון נפש. חוצפה כזו לא נשמעה, מימי פפעפערקארן הידוע. הבה נקיה, שאחב"י בגליצא לא ישבו בחבוק ידים וישתדלו, שעדת ישראל בוויין הדיחה ממשמרתו. — עתון עברי יופיע בקרוב בכרלין, עורכו יהיה ד"ר ש. ברנפלד.

הצופה.

מחרוב ומרחוק.

"משפט המצפה". במשפט מו"ל "המצפה", שהיה ביום ג' שבוע זה בכ"ד של משבעים בקראקא עם הרה"ג ר"ש פרענקל ונבאי ח"ק בוועליטשקא ע"ד עלבון האחרונים ב"המצפה" גליון י"ח ש"ו, משכו התובעים את ידיהם מן המשפט ברנע האחרון, אחרי פתיחת גמריהדין בכ"ד וימחלו בפירוש גם על בטול דברי "המצפה" ופיוס בגליון "המצפה". ואנשים נכבדים מאד וגם עורך דינם של התובעים ושופטים משבעים נוצרים התאמצו ככל מאמצי כחם, לעשות שלום בין הצדדים ולהשות לבות בעלי "המצפה", לסמוך על כ"ד של ישראל בדבר הוצאות המשפט, אף שהוצאות המשפט כבר רבו מאד. בעלי "המצפה" התרצו, למען מנוע הלול שם ישראל, ללכת לכד"צ, אחרי שהגביר ר' נחום האַפְשטערטער מכאניא ערב להם בעד ההוצאות, שיחייב ביה"צ את הצד שכנגדם. ביה"צ (הרה"ג מליקאווא, ראב"ד פה והרה"ג ר' מענדיל דמשק) פסק ד"ת, ששני הצדדים יפסידו את ההוצאות. קוראי "המצפה" יודעים, שאנחנו חפצנו מכתחלה לסמוך על כ"ד של ישראל והמה קפצו וימסרו את הדבר לערכאות וגם אח"כ היינו מוכנים ללכת לבי"ד, כאשר הזמינונו, אבל המה התחרטו ויאמרו לעמד בכ"ד של ערכאות. מה היו תוצאות המשפט אלו נגמר שם הדין מוכיח בטול דבר המשפט מצדם, בלי פיוס ב"המצפה". וככ"ו שמחים אנו, כי לא הגיע הדבר לידי חלול שם ישראל ברבים. להכין את הענין הזה וגם את המצב הכללי בקהלת וועליטשקא-קלאנסא יוכלו הקוראים מהצטרקות הרב

למצוא עונות ופשעים של כל בן עול, לדון מהפרט על הכלל, להבאיש ריחנו בעיני העמים, כא כדבר כערו מעשה רב ומטפח על פניהם. — בשנה העברה נענש הגביר המפורסם רב העלילה הנודע לשם ולהפארת בצדקת פזרונו ונדכת לבו, העסקן הצבורי, ראש קהלתנו מו"ה אלי' לאמס נ"י בענש מאסר בכית המשפט המחוזי כסאמבור, ויגש כתב בקשה ותחנונים אל כבוד הקיסר יר"ה, לתת לו חנינה. הרב נהגלגל עד כה וכיום ו' שבוע שעבר קבל ראש בית המשפט כסאמבור פקודה מ"גרגפיה, כי חנן אותו הקיסר יר"ה וחפשי היא מענש המאסר. — העובדא הזאת הטפח על פני שינאינו, בראותם, כי מלכנו האריר ירעה המושל הצדיק, אשר האמת נר לרגליו ולפניו לא יכון רשע, ישם פדות בין איש ישר לחוטא ופושע ואין הרת מברלה. אולי יראו שונאינו אלה ויבושו. גם עירנו לבי"ה גיל, ההעמפה מעמה ששון, כי מאז עזב ראש קהלתנו זה עבודתו בצרכי הצבור לרגלי משפטו, נתחלקו הדעות, איש הישר בעיניו יעשה, ולמרות שזה זמן כבר אשר עירנו נלמדה ולא הרביבה אלוף לראשה רב הגון, אשר ינהל את עדהנו, עוד לא באו הצדדים לדעה אחת, לשים להם רב בכל אחותיה הקטנות והגדולות, עתה כאשר הניח ד' לדאש קהלתנו מסביב יש תקוה, כי ישוב השלום לקדמותו, ובהשהלולתו יעשה סדר נבון במנוי רב ויתר צרכי צבור. והיה שלום בעירנו.

וויין. לכבוד המשתתפים במסע לא"י, שהכניח ח' "ציון" המרכיז, היתה פה כיום ב' שבוע שעבר בהיכל הושל גוש נשף פלשתינה יפה ונהדר. ראש החברה ד"ר מרגלית ברך את הנוסעים ויגד, כי דאנו מכווני המסע, שלא יראו הנוסעים את א"י לא בער משקפים ארמורים ולא בעד משקפים שחורים, כי אם כמו שהיא באמת. התקלות הבלבוליות, התרבותיות והמשפטיות לא התעמטנה בצעף; כי על הכרה המצב הזה וסבתו עומדת הפוליטיקה הציונית. מצד אחר ידאו מבקרי פלשתינה גם דברים משמחים, כי זה שנים אחדות אין עוד א"י מקום צפיהנו, בי-אם גם כיום עבודתנו, לא רק ארץ אבותינו, כי אם גם ארץ אחינו, הלוברים ומחיים אותה לעמנו בעמל ידיהם. מר א. באָהם דבר על עקרי הפוליטיקה הנוחצה בעבודת א"י בכחינה בלכלית, סוציאלית ותרבותית, למען היתה העבודה פוריה ומביאה ברכה לעם היהודי. בדבריו הוכיח, כי העבודה, שענדו הציונים בא"י בשנים האחרונות, הנהנעה כנתיב ישר והצלחה ועלינו להוסיף ללכת בדרך הזה בכל עז. מר גראיעווסקי מירושלם, מנהל השירה הנוסעת לא"י, דבר על המהלך החדש בא"י. עד כה חנכו בני א"י בנעוריהם ללחם עצלות, לפשיטת יד, ועתה, מעת החלה שם העבודה הציונית וביחוד מעת היה שם הרצל, שעשה שם רושם בביר אשר לא ימחה, היתה רוח אחרת את יושבי הארץ. הצעירים יוצאים מן הערים אל השדה, לעבוד את האדמה בידיהם. כבר חדלו לעזוב את העבודה הקשה לערכים. לביה"ס בצלאל רבים הנדחקים, ללמוד מלאכה או אומנות, כמושבות מרברים ע"פ רוב עבריה. הפינקסים מתנהלים עבריה, להכיר את המהלך החדש בא"י נוכל מבחירת החכם-בשי החדש, ראש כל היהודים בא"י, הוא אדם רב פעלים, חכם מודרני ורב טיב נובל להכות ממונו. מקנסט:מינופל באה ידיעה, כי הנוסעים באו שמה בשלום ומשם נסעו לאלכסנדריא של מצרים. הציונים ברומניא קבלו את הנוסעים בשמחה רבה עד מאד. מקצה גבול רומניא לזום הציונים על כל אדמת רומניא, ככל התחנות יצאו לקראתם צירי הציונים לברכם. בקונסטנצא על שפת הים, אשר משם הפליגו באניה, לזום כל הציונים והרב כראשם בדרכס. רוח הנוסעים הורם מידידות אחיהם ברומניא. בנסעם בים השחור ובים התיכון היה רוח צח ושקט וכן באו בשלום גם לאלכסנדריא ולירושלם. ש. ג.

מכתב מאשכנז.

האמבורג. מות אדמו"ר זצ"ל מסאדאגורא הסב בעתונים היומיים פה מבויל של מאמרים ופיליפינים, והידיעה מפיטרתו היתה נרפסת בין התלגרמות הפוליטיות והיהודים האשכנזיים פה הש"הוממו ע"ו. יודעים הם היטב, כי לו ימות אחד מרבניהם הגדולים לא יכאו העתונים אף אחד מני אלף, וכל זאת לא עשתה רישם על אחינו השאננים בכרלין, כאשר פנו אחינו החסידים בגליצא בבקשה אל ראש הקהלה שכו, שיהמכו כידם ליסד בהכ"נ, לההפלל במנהג ספרד, תמהו האדונים הללו, מי ומה המה החסידים, השייבים המה ליהודים או לא או המה מין בתה בפני עצמה. ויועץ המשפט לאכטאן דחה בקשתם, אוי לאיתה בושה! — היהודים פרימי רומיא באים בהמון להאָטבורג, לבקש מנוח לבף רגלם מחרכ היונה, פה יכורים הם לקבוע משכנם

וויין, — צר לי שנכשלת גם אתה בהוצאת הדבה כנגד הרב הד"ר דאוור, אשר בשקר יסודה. הרב הזה ידוע לכל מכירו באיש ישר ובעלי מדות נעלות, גם יוא חובב עמו ומשהדל ככל לב להרים קרן היהדות בוויין, הוא הגיד ע"ד המצב המוסרי של רבים מאחינו בגליציה רק כעין מה שכתבת גם אתה במאמר הראשי "חרפתנו" ויעיר את שומעי דרשתו למורת אחינו במדינה ההיא; אך שונאים פרטים אשר לו הפכו את דבריו ופיחו קריה, לאסוף אספות, למען הלבין פניו ברבים, ובהיות גם הבחירות לועד העדה קרובות השתמשו בזה רבים למטרות אחרות, עפ"י מצות הנה"ק לא העמוד על דם רעך אחרת, להגן על כבוד הרב הנ"ל כנגד הנהגות שמו לשמצה. דר' אהרן קאמינקא.

בטול קהרה, היהודים הספרדים בוויין, ילידי טורקיא ויתר ארצות המזרח, היו עד כה קהלה בפני עצמם, שלא היה להם דבר עם הקהלה הראשית. עתה יעמלו ראשי הקהל לחברם אל הקהלה הראשית ובקרוב יבא הדבר לידי גמר. אם יצא הדבר אל הפועל, עלינו לשמוח בזה מאד, כי תהיה הגדר המכדילה בין ספרדים ואשכנזים, לעשות את היהודים כשני עמים ובעלי שתי דתות. מי יתן והיה החכור הזה למיפת ליתר הערים, אשר שם ספרדים ואשכנזים וביחוד בערי ארץ ישראל.

החברה הווינית יסוד מושבות יהודים בא"י. ראשי החברה הזאת בוויין מבקשים ממני, לפרסם את המכתב הזה מראשי הועד ליסוד מושבות בא"י אשר באדסה (ועד חויצ הנודע). "אדונים נכבדים מאד! הוועלם נליון מ"א הביאה לנו את כרוזם ליסוד חברה ליסוד מושבות בפלשתינה. בתור ועד של אחת החברות הראשונות, שיסד מחבר ה"אומאעמאנציפאציאן" ד"ר פינסקר, הננו מתכבדים לברככם ולאמר לכם יישר כחכם! מצדנו נהיה תמיד נכונים לשרתכם בנסיבותינו, שרכישנו לנו בשנים רבות, והנני מביעים בזה את מאוינו, כי כל מוסד, שנוסד ליסוד מושבות בא"י יחבר עבודותיו לעבודות מוסדים אחרים, שנוסדו לתכלית זאת. מי יתן ויצאו מכל אפסי תכל זרמי מרץ ויתחברו בארץ אבותינו לטובה ולברכה לעמנו, בהדרת כבוד. הנשיא מ. א. ס. ש. ק. י.

רקטור שטראוכר בשביל עמו. בישיבת מועצת הממלכה ביום ג' שבוע זה בוכוח ע"ד חלוקת המנדטים התאונן ד"ר שטראוכר על שפלות היהודים. מיליון ורבע יהודים יושבים באוסטריא והממשלה כבר התחילה להכיר את זכותם להיות להם באי"תם במועצת הממלכה בעשותה להם מחוזות בחירה לעצמם בגליציא, אם כן מגיע להם מנדטים כפי מספרם. לא אמת הדבר, כי היהודים אינם עם כי אם רק כתר דתית, היהודים במקום שהם יושבים צפופים לא יתבוללו והם צריכים לבאי כחם. אמנם יכולים היהודים להבחר, אבל אינם נבחרים ועוד בוו יבזו להם. אני — אמר שטראוכר — בתור היחיד פה המורה בעמי היהודי, מכרח לדרוש מנדטים יהודים כפי המגיע להם. כל אחד, כלי הבדל מפלגה, יודה כי המצב הנכחי הוא עול גדול מאד ליהודים. גם שאלות הדת דורשות שיהיו ליהודים באי"תם בבית המחוקקים. לכן במשך הוכוח יציע שטראוכר לקבוע במשרנוביץ עוד מנדט אחד ליהודים יהיה באי"תם המיוחד במדינת בוקובינה. — זוהי הפעם הראשונה, שנשמעה בפרלמנט האוסטרי דרישת יהודים בתור לאום מפי ציר יהודי לאומי.

יהודי גליציה פשוט — ממציא. זה כשתי שנים הציע מר חיים יואל מאננע לפני הפרופסורים באוניברסיטאות בלבוב, וויין וברלין להוציא ע"י כח עלקטרי יסודות חמיים חדשים, ארגאניים ובלתי ארגאניים. הפרופסורים כחנו מעשהו וימצאוהו נכון ויתנו לו תעודה, וזה לא כביר השיג כתב זכות (פאטענט) מוויין, ולימכור כמה פרונצטים לאצילים פולנים. בשבוע שעבר נעשה הנסיון בלבוב ע"י פרופסורים מומחים והנסיון עלה יפה. בשבוע הזה תהיה קונפנץ בלבוב באיזה מקום לבנות פבריקה. ויש לו עוד כמה המצאות חדשות. שתיים מזה הציע זה לא כביר בוויין ובקרוב יסע לבחינה. אם תצאנה לאור תהיה מהפכה מדעית, כי הוא יודע להוציא רדיום במדה מרובה. הוא יהודי תלמודי וציוני. עד נשואיו למד בבית המדרש ועד היום יושב בעירנו הקטנה ראזניאטוב. ראשית למודי החמיה שאב מספרי רבינוביץ, ויפה אמר בעל המצפה בגליון י"ח ש"ז. "כי מוחות יהודי פולן מכשרים להמציא המצאות". יתן ד' ויעליו ויגלה לנו עוד נסתרות הטבע

לתפארת ישראל ולטובת העולם ולטובתו והנני מכרכו בזה לשנת החמישים לימי חייו.

רעו מנוער חיים שמעון ליטוויצק. צדקת אונגריא. בחשבון ההוצאות וההכנסות של ממשלת אונגריא הוצגה תמיכה של שש מיליוני כתר לדתות. מן הסכום הזה מגיע ליהודים לפי מספרם בין יושבי הארץ — כחמשה אחוזים ממאה — סך שלש מאות אלף כתר. אבל הממשלה לא חלקה לרת היהודים רק ל"ז אלפי כתר. כאשר שאלו את המניסטר לדתות גראף אפוני על סבת הרבה, ענה. כי לא נקבעה עוד האוטו-נומיה היהודית ויחס משפטה לממלכה. המניסטר מצדיק עולה בעולה אחרת.

הרומנים מתעצבים. למנת לב אורחי רומניא זכו האחים מענרל מקראצ'אווא בגורל הלוצריה של התערוכה הרומנית הגדולה, שהיתה בבוקרשט. הזוכים נדבו מזה לעניי העיר שלשת אלפי פראנק. בזה הראו אהבתם ואמונתם לאחיהם האמללים גם בעת טוב להם. ישר.

מחיי הקראים. הסופר העברי החביב מר ראובן פאהן מוציא לאור ספרו "מחיי הקראים", ציורים ופסוסים פחיים, מאפים ומדרכיהם. עבודה חדשה מקורית תהיה זאת בספרותנו, קרקע שלא עבדו בו עוד. נקוה כי הקוראים העברים יקבלו את הספר הזה בסבר פנים יפות. בצאתו נודיע.

נסוקרוב — מזכיר הועד הפועל. הסופר העברי נ. סוקולוב בעל "הצפירה" התמנה למזכיר הלשכה המרכזית של הועד הפועל הציוני בקלן.

תקות היהודים ברוסיא. הממשלה הוריעה, כי בטול הנזרות מעל היהודים אי אפשר להוציא אל הפועל במהרה, כי זה יזיק רק ליהודים. אבל קצת הנזרות תבטל הממשלה מיד לפני התכנס הדומא השניה. הממשלה תעשה מה שבכחה לבטל את החומרות התרות בחקים איטר נגד היהודים. המניסטרס כבר גמרו הצעותיהם ובקרוב תצא פקודה, אשר תעשה סדרים בדיני היהודים. איזה ערף יש להבטחית כאלה נראה מזה, ששר העיר פטרבורג גרש מן העיר את כל היהודים, שאין להם התר ישיבה בה על פי החקים הישנים והפוליציא סבלתם עד כה. והכרת העם הרוסי" מטיפה לחלק מודעות להכות ביהודים. במינסק הכו אנשי צבא שלשה יהודים מכות מות זשנים מהם מתו.

האספה השניה של העתונאים הציונים ברוסיא. ביום כ"א אקטובר היתה בוויילנא האספה השניה של סופרי העתונאים הציונים ברוסיא. על סדר היום עמד (א) יחס ההסתדרות הציונית ברוסיא אל המפלגות האחרות; (ב) העבודה בא"י; הארגוניזאציה הפנימית של הציונים. אהרי וכוח נמרץ התקבלו ההחלטות האלה: (א) ההסתדרות הציונית ברוסיא מנהלת עבודה לאומית פוליטית עומדת לעצמה, אשר תחשוב אותה כאמצעי להוציא לפעולות את האידיאל הציוני. (ב) בשביל תעודות ממשיות של הרגע באה ההסתדרות הציונית בהתחברות עם מפלגות ואגודות. כל כמה שהפוליטיק שלזן איננה מתנגדת לתעודותינו. (ג) חברי ההסתדרות הציונית ברוסיא אינם יכולים להיות חברים במפלגות פוליטיות יהודיות אחרות. (הערה: בהכיר האספה את "האגודה להישגת מלוא זכות" כארגוניזאציה, שתעודתה לאחד יסודות שונים ביהודים דמטרה סוציאלית, אבל אין לה תכונות מפלגה פוליטית, תושבת האספה, כי כל עוד תהיה לאגודה תכונה חוץ מפלגותיות זו, יכולים הציונים להמנות בין חבריה. (ד) ההסתדרות הציונית ברוסיא מקדמת בברכה את הנסיון של הלאומיים היהודים להתחבר למפלגה פוליטית. (ה) במלחמת הבחירות שואפים הציונים לכונן ועד בחירה כללי, בו יהיו באי"ת מפלגות, קבוצות וההמון שאינו נמנה לכל מפלגה, על בסיס מינימום של דרישות לאומיות פוליטיות. אם אי אפשר יהיה לכונן ועד כזה, יפעלו הציונים לעצמם, בעשותם "בלוקי" בחיר עם מפלגות בודדות או עם העומדים לחוץ לכל מפלגה.

דהגן על זכויות היהודים. בני-יורק נוסד ועד של גדולי היהודים, להגן על זכויות פוליטיות ודתיות של היהודים בכל צרה שלא תבא. כראש הועד עומדים

אסקאר שטראוס המניסטר החדש למסחר ולעבודה והמיליונר יעקב שיף.

הרונים במסכת הברזל. במסלת הברזל אצל וואלפאראצ'יא במדינת אינדיאנא באמריקה הצפונית נתקלו שני מסעות, שרצו בחפזון רב מאד. העגלות התפוצצו ואש אחזה בהן. כחמשים נוסעים נהרגו או נשרפו חיים וליח איש נמצאו. הנוסעים היו יהודים, פולנים ואיטלים. קרובי הנהרגים התקבצו כחצר מסהיב בעיר ויבקשו במר נפשם להבות את פקיד מטה"ב.

בדיחות מירושלים. הפרופסור ש"ן, מנהל ביה"ס לאומנות "בעלאל" בירושלים, התנדב לציר את ביה"כ"ג הגדול "בית יעקב", אשר בחרבת ר' יהודה החסיד, הצעירים הם צעירים יהודיים. כמו בכל בתי הכנסת. מעל י"ב החלונות ציר אותות הרגלים של י"ב השבטים וכדומה. אבל צעירים כאלה בירי אמץ כזה מראהם שונה ממראה הצעירים הנעשים בידי מצירי-חרדים פשוטים. כד צורות החיות נראו כבולטות וכל הרואה החליט, כי באמת בולטות הן. הדבר הזה העיר חרוץ-אף עצום מאד בין החסידים, שנסם בלא זה עינם רעה בביה"ס "בעלאל", העלול להמעיט מעט את הכמלגות בירושלים. רעש גרוך קם בעיר. אספות עם נקהלו. בתי-הדין ישבו כמה פעמים לדין בדבר, מודעות נדבקו בכל בתי התפלה, כי הפרופסור ש"ן הכניס צלמים בהיכל ואחת רתו להחרימו ולטשמש את ציוריו בביה"כ"ג ולהעבירם מן העולם; הלא דיין מפורש הוא, כי צעירים בולטים אסורים. הרבנים המתונים יעצו, כי אחרי שההפסד הוא מרובה די ע"פ דיין לקלקל עין אחת בכל צורת חיה והצעירים בכלל ישארו. אך הקנאים לא הסתפקו בזה ויאמרו כי ימסרו את נפשם, להשחית את כל הצעירים ולא ישאר זכר מהם. וכן היה. הם טרחו מרח גדול להכין את מחיקת הצעירים. אחד מהם עלה על ראש שלם נבוה ומברשת של שיד בידו וכמעט עשה קץ לכל הצעירים. אך בתחלה בקש לעקר בידו את כל צעיר בולט. ויפשמ ידו ויהי כאשר נעה ידו בתמינת חיה אחת חרר חרדה גדולה: "אינו בולט!" צעק. בתחלה הצטערו האנשים. כי נבצר מהם למלא תאות נצחונם. אך מיד נחו מזעפם ויקראו: הרף ירך מהשחית. אם אינם בולטים מותרים הם! "עובר בכל תשחית!" נשמע קול, וכלם יצאו בשלום. — אך כפעם אחרת נצחו באמת נגד הפרופסור ש"ן. בהמלא שנתים ימים ליום מות הרצל התאספו הפרופ. ש"ן ותלמידיו במושב מוצא, לעשות אזכרה להרצל אצל הארז, שנטע שם בידיה, כשזעו החסידים. עשו רעש גדול בירושלים ויאמרו, כי ימסרו נפשם ולא יתנו לעשות "אשרה" באה"ק. ביום הנועד התאספו במוצא וכנוא הפרופ. ש"ן ותלמידיו לא נתנום להכנס אל הגן. הפרופסור לא אבה להכנס. כי אתו נערים והאנשים מרי נפש ונכונים לכל ויחזור העירה. בירושלים קראו למעשה חזה "חזרת הש"ן".

ע"ד אגודת "עמי הארץ" (המריטוריאליים). נקובת שם עתו (J. t. o.)

דמיית פי ממחרים הם עזרה ממשית
לנרפים. נאמר: מה טוב דבר בעתו!
אלנה אליהם ועמיהם די אשית.
אף קלמו כבר שנים, ולא ידע ארם את עתו.
תם לב ורב פעלים בעל מלך הקבצנים
ולמה פקחים ירבה ופריו לא יתן בעתו?
אכן מקם שןא הוא; אבדה עצה מנינים,
וגם תעזר הגרול לא עשה יפה בעתו.
ישיעזר בל יעשה בזמן קריה, בעגלה
וכנביא חלום חלום יאמר: אהי שנו בעתו!
לכן טוב לאר נתפלל: מן נוח והצלה,
הבה חסן ישועות, פי אין לנו אמונת עתו.

י"י. א. ק.

משרה הספרות והמדעים.

תולדות אנשי שם במראא.

משנות המאה השלישית ועד הזמן האחרון

מאת
פ. ה. וועטשטיין.
(המשך מגילון ל"ח)

הרב הגדול ר"י יפה, כותב הדברים האלה⁽¹⁾, מלבד שהיה גדול כחו כחורה הנגלית, היה מסור בכל לבו ונפשו גם לקבלה וירידו רב לו גם בחכמת הנסתר, וספרו "אור ישראל" נוסד על הזוהר ועל כתבי האר"י, ובכ"ז אנו שומעים מפיו, מפי מקובל אדוק ונלהב, ובשנות "הירידה", אחרי שנות ה"ח — ה"ט", שנות הגזרות והצרות ושנות "המאורע של שכתו צכי ומיעוהו" (אשר גם זה, לדעתו של "הרב הצעיר", היה גורם לנצחון שיטת ההפסקה⁽²⁾) — הרעומות על רבני ומנו "המפסיקים", ממש כאותן הרעומות של בעל הסמ"ע בשנות "העליה" על רבים מרבני זמנו, "הרוצים ללמוד החורה רק על רגל אחת, ומצפצים ומהנים מתוך השו"ע, מבלי למוד תחלה דברי כעל הטורים עם מקור כל דין ועמו מהתלמוד ומגדולי המחברים". וזה מפני שבאמת כל הפגעים והרריפות מבחוץ וכל המאורעים והנגעים מכפנים לא עמדו בפני בני עליה, ה"מרחיבים", וזי הרעיון וחדו השכל שבכל דור, להסב את לבם מאחרי העיון וההגיון! על כל צרה החנכו רוחב לבם, וככל מקום שגלו, גלתה עמהם שיטת "ההרחבה", דעת התלמוד ודרישת התורה, שבה מצאו נוחם ושעשוע לנפשם בצוק העתים. עצמו אמנם מאד נזרות ת"ח בפולן ונזירות המ"ו בליטא, ובכל שנות המאה החמישית לא פסקה מהומת חרב ותרועת מלחמה שם, ובמה קהלות במלו, והרבה מגדולי הדור כרחו לנפשם מארץ זו לארץ אשכנז ושאר ארצות. (ראה בס' "אהל יעקב" על אנדות הש"ס ובס' "קיקיון דיונה" ו"שם יעקב" ובהקדמת "אבן השהם" ועוד הרבה ספרים, שנרפסו במשך השנים של המאה הזאת.) והרבה פעמים היה שם גם מכת מדינה ולקו גם בדבר וברעב (עי' ספר "הלכה ברורה" ו"ישועה בישראל" ונזכר מזה גם כפנקסי הקהל כקראקא), ובמה פעמים היה הארץ סגורה ומסוגרת באין יוצא ובאין בא מפני להט החרב המתהפכת במדינת פולן (עי' למשל בס' "משנת רבי אליעזר" עה"ת פ' אמור), — אבל יותר ויותר עצמו עוד כחותיהם הרוחניים של אנשי סגולה, פליטת ישראל, אשר נשארו הן כמדינות פולן והן כמדינת ליטא, ונענעו ראש לכל גל ונל שעבר עליהם. ואלה גבורי הרוח, שנשאו בעול כל התלאות והצרות התכופות, הם החזיקו בכל תוקף ועוז בחכמת התלמוד ויוספיו לעשות חיל בדרישת התורה, בעיון רב ובשקידה גדולה הכל כקדם, ער כי חזרה ההורה לאכסניא שלה, כן בישיבות וכן כועדי "ארבע ארצות" רמדינות פולין ור' קהלות הראשיות דמדינת ליטא, וארץ פולן היתה מחדש לנח ולמופת לכל הארצות בתלמוד התלמוד, שכלולו והרחבתו. ועד היכן היתה התורה שם נדרשת ועומדת כרום המעלה גם בימים ההם, כימי ענים ומרודיהם של היהודים, אפשר לראות מתוך מה שכתב בנדון זה הג"מ נפתלי הירש לאנגלאווי, אחד ממגורשי ווינא, בהקדמה לפירושו "נפתלי אילה שלוחה" על "מדרש רבה": "והנה אברך על הרעה מעין הטובה אשר הגלה אותי ד' בתוך הגולה, הגולה אחרי גולה מכות אכי ומארץ מולדתי בתוך הגולים מגלות ווינא, ורחוני ורחפוני ואמרו צא אהה וכל אשר ברגליך, ויצאתי משם כפחי נפש וכאתי למדינות פולן, ששם תורה וגרולה, בקנה אחד עילה, ומשם תצא תורה ואורה, כי הם מרכיצי תורה בישראל גם מרוכ עוני ומרוכ עבודה קשה, ובפרט עול המדכה,

ורוכ מסים וארנוניות, וכסף הגלגול, וכל כסף המתוכנן יבא לבית האוצר, ועשרה מתכמים בטלית אחד ועוסקים בתורה.⁽³⁾ הרכ רנ"ה לאנגלאווי קבע, אחרי מלמולים רבים, את בית מדרשו כמדינת פולן גדול, היינו כק"ק שווערזענץ, הסמוכה לעיר ואם בישראל פוזנא, ובשנת תנ"ב הו"ל (כפסד"א) את ה"מדרש רבה" עם פירושו הנ"ל, ונאמנה עלינו עדותה, עדות ער ראה, על הערך הגדול של למוד התלמוד והישיבות בפולן בזמן ההוא, גם מרוכ עוני ומרוכ עבודה קשה, עד כי היו "עשרה מתכמים בטלית אחד ועוסקים בתורה". וכל התקופה הגדולה הזאת, שנמשכה מאות בשנים, באה לנו מחכמי אשכנז וצדפת ומתלמידיהם, ה"מרחיבים", אשר נמלטו מארצותם לפולן והישיבו ויחזו כה פעם אחרי פעם, ואשר תורתם, סגנון למודם ומנהגיהם, התנחלו לנו מדור לדור, עד הזמן האחרון, וזהו מה שכתב הרמ"א ב"דרכי משה": "כבר נתפשט המנהג ככל מדינות אלו, שהם בני אשכנז וצדפת כדברי רש"י והמרדכי ומהר"ו" (יו"ד סי' כ"ג סק"ד).

גם הקבלה לא שלטה מעולם על שיטת "ההרחבה" אף שליטה כל שהיא. רבים מן הגאונים המפורסמים אמנם השקיעו עצמם גם בחכמת הנסתר, והרמ"א ובעל "מגני שלמה" ובעל "תוס' יו"ט" ומהר"ש קאידנובר חכרו גם חבורים בפנה זו⁽⁴⁾, ובעל הב"ח אמר, כי ה"מדרש דופי על חכמת הקבלה חייב מיתה" (שו"ת הב"ח הישנות אחר סי' ר' בר"ה, קול ענות שמענו), בכ"ז לא נטה לבס אחריה כמקומות שהיא נגד הגמרא ונגד הדין⁽⁵⁾, ורבים מהם, עם כל נטיותם אחר הקבלה, החננדו בכל חוקף לשיטת "ההפסקה"⁽⁶⁾ והעולה לנו מכל האמור בזה הוא, כי שתי השיטות, הרחבה והפסקה, אינן תולדות החיים החמריים, כי מוצאים ומוצאים אנו "מרחיבים" גם בצוק העתים ו"מפסיקים" גם בימי טובה. וכן אין השיטות האלה תלויות כעניני הקבלה והתנועות שיצאו מתוכה, כי הנגלות לחיד והנסתרות לחיד, והא כהא לא תליא.

(המשך יבוא.)

חמ"ר שנה. רבות הן הסכות לחמ"ר שנה. החפוש אחרי הסכה הוא הצעד הראשון לרפואה. כאב מכל המינים, חרדה, קשוי בנשימה, ובכלל כל צער גופני ורוחני מגרש את השנה. גם נמצא חסר שנה עקב הרעה המורדנית של בני הרבות: גרוי העצבים יותר מן המדה ועיפות העצבים מעבודה-רוח קשה. נהוץ מודם בל להזוהר מפני כל תרופה המפילה הרדמה מלאכותית, כאפיוס ומרפיוס. אלה ינתנו לחולה רק כפקודת רופא וכמדה מצערה מאד. מחסר-שנה כגלל מחלת העצבים יסבלו ביחוד עבדי עמל-הרוח ונגועי ההתחרות והכעס. רק לעתים רחוקות יקרה כי שכיר-יום, עובר אדמה או איש צבא ותאוננו על חסר שנה. מזה יקח חסר-השנה מוסר, כי עליו לחיות חיי עמל, לעבוד עבודה קשה, עבודה בשדה ובגן, כריתה עצים ובקיעהם, ללכת רגלי דרך רחוקה, לעסוק כחלוץ עצמות, לשוט בנהר עד כדי עיפות, ולא יותר מרי, זאת היא העצה הראשונה והעקבית לנדורי השנה. וישנן עור תחלות בלתי עקביות, להחכם בעזרתן כמלאך השנה הקורא שביה: להקדים כארוכה הערב

¹ כלי"ת יופי, היא רפ"ט ע"א הערה ז'.
² הרמ"א חכר יסודי ספרי הקבלה ובעל מגני שלמה — "ביאור לספר עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו ע"ד הקבלה ובעל 'תוס' יו"ט" — "טוב טעם" ע"ס הבח"י קצת בדרך קבלה. ומהר"ש קאידנובר — "ברכת שצאלי על התורה, אשר נוסד ברובו על צירופים ונמשיות ונגלגלים."
³ ראה מאמרי בהמצפה גליון ל"ח. בעל הבי"ח האומר, כי "המרדכי דופי על לחכמת הקבלה חייב מיתה". אומר: "ודין זה שכתבו בני בשיע הוא עפ"י דברי רה"י נקיר מלייא שכתב בן ע"פ דרכי הקבלה, וכבר אין אנו נוהגים עפ"י המכלה כל שהוא נגד הדין" (שו"ת הבי"ח הישנות סי' פ').
⁴ הגי' אהרן שמואל קאידנובר, והכותב על עצמי: ואמנם יש בידי להגיד גם כדורות הללו קצת גלגול לים"י (ברכת שצאלי פ' שופטים) — כותב דברים קשים כנדרים על ספרי המ"ו והש"ך, ספרי ההפסקה. ראה מאמרי בהמצפה גליון 44.

והארוכה היתה פשוטה, כלי רה וקפה חזקים וכלי משקות משכרות, השתיה כסגלה לשנה עשהה כבר רכים לשכורים, להכנע בערכ מקריאה מעוררת את הנפש, מחיאמר, מרוב ומשחוק, להקדים לשכב ולהקדים לקום. להתנכר על האות התנומה בכקר. יש אשר העיז הליכה למיל אחרי לחם הערב ויש אשר הביא תרדמה תחיתה מעט מוך מכול כוואזלין בתוך האונים. חרר השנה יהי אפל ומלא אויר צח מן החוץ. הראש מן הערף ומעלה ישכב ישר ולא משופע. תריפה מיערה מאד לשנה הוא שפיוף כל הגוף כספוג גדור פכיל במים חמים לפני השכיכה ג' פעמים וההנבנות במצפה חמה. אם אין השפיוף מעיל טוב לרחוץ כאמכמי של רותחים (כ"ח עד ל"כ מעלות רומר) במשך חצי שעה. זה טוב ביחוד לילדים מתרגזים להשקטם ורישם. — רבים מאד חסרי השנה, אשר ער מחשבתיהם לא יהנם לישון. הם כאנוסים להמשך אחרי מחשבותיהם כעסקיהם, כתחבולותיהם, כאהבהם או כהתיותם. אלו עלה בידם להפטר מרעיונותיהם המפרעים היו נדרמים מיד. אלה ינסו בשכבם לחקות את נשימתו העמוקה והמתונה של אדם אחר הישן בחרר. מועיל גם נענוע הראש בנחת ימינה ושמאלה ככערישה.

שמעון טוביה פעמער מאורשים בחדש חשוון תר"ס.

ברנשי אהבה אברך את ידידי הגביר הנודע כצדקה פזרונו מו"ה אלי' לאמס בסאמבור הישנה נ"י בברכת מו"מ ליום כו חונן מאת הקיר"ה כדבר משפט העגש אשר הישת עליו. אנשיל העניש.

באהבה רכה הנני מברך את הג' המפורסם מו"ה אלי' לאמס נ"י בכזמ"ט ליום הקרא לו דרור כמשפט המאמר כחסד מלכנו הקיר"ה.

ברמעות גיל הנני נותן במו"מ להג' הנכבד מו"ה אלי' לאמס, כי שחקה לו השעה וזכה לחסד מאת הקיסר יר"ה. דוד הירש ניימאן.

בלב עלו ושמח אברך במו"מ את הגביר מו"ה אלי' לאמס שזכה לחסד הקיסר יר"ה. שלום רייך.

אנחנו המתפללים כביהמ"ד הגדול נוהגים ברבה לכבוד ראש קהלתנו הגביר מו"ה אלי' לאמס, כי נתן אותו ה' לחן ולחסד בעיני הקיר"ה לקרוא לו דרור. בשם המתפללים יהושע היילפערן, אייזיק הירש קליין, ברנשי גיל אביע ברבתי לב' דודי הקיר"ה מו"ה אלי' לאמס על השגנו חסד ורחמים מאת כבוד מלכנו הקיר"ה. חיים מייזעלש, פרעמישלא.

הנני מברך את הגביר מו"ה אליהו לאמס לחפשה אשר נתנה לו מאת הוד מלכותו הקיר"ה. שלמה ווייניגער — סאמבור הישנה.

הנני מברך את ידידי הגביר ר' אליהו לאמס לחנינה אשר השיג מאת הוד הקיר"ה.

יהודה צבי מייבער.

הנני מברך את ידידי הגביר מו"ה אלי' לאמס לחנינה אשר חנהו הקיסר יר"ה. שאול ראטה.

בברכת מו"מ הנובעת מקרב לבי הנני מברך את ידידי הרב הגביר מו"ה אלי' לאמס ליום הוחן בחסדי הקיסר יר"ה. סענדער צעננער.

נודה לה' על כל חסד אשר עשה את כבוד מחו' הרכ הגביר הנכבד מו"ה אליהו לאמס כממכור הישנה, כי חונן מאת הקיסר יר"ה ונכרבו במו"מ.

האחים מנחם ואפרים זלמן הורוויץ. כשם קהל עדתנו הנני מברך בברכת מו"מ את נשיא עדתנו הגביר הנעלה, ה' אלי' לאמס, ליום חנינו מהקיסר יר"ה — לשמחת כל יודעיו יסביריו. יעקב בעק.

הנני מכרכים בברכת מו"מ את הג' נשיא העדה מפה הגביר מר אברהם מרגליות לארוסי בתו עם כן הגביר מר קלמן מאהלער מאנטויערפען.

המעריכה.

ברנשי גיל אביע כרכת מו"מ מלב פנימה רב"ד מר מרדכי חילל מחירוב לארוסיו עכ"ג מרת מאליא בת הג' מר שמעון הורוויץ מקאנטשונא.

יוסף שאול פריי — דיברוביט.

ברנשי גיל ושמחה אברך במו"מ את חותני מו"ה יודא שמידט לארוסיו כנו מר יעקב עם בת הגביר מו"ה יהושע שאול הורוויץ מקראקא.

אשר קליינהענדלער — רווואריב.

⁵ ראה סוף מאמרי בהמצפה גליון 44.
⁶ "השלח" כרך ו' צד 618.

Nicht lesen

allein, sondern probieren muss man die altbewährte medizinische Steckpferd Lilienmilchseife von BERGMANN & Co. Dresden und Tetschen a/E. vormalig Bergmann's Lilienmilchseife (Marke 2 Bergmänner) um einen von Sommersprossen freien und weissen Teint, sowie eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen.

וויר ברינגען היערמיט רעם פ. מי פובליקום צור קעננטניס, דאס דיע רענא- מירטע לעכבערגער

כשר-זעלכווארענפארק

דער פירמא פאסטעט קאמפ. נומערהר אין דען בעזיטץ דער פירמא

בלאנקשטיין עט פרענעל

איבערגעגאנגען איזט. די פאבריק איזט יעמזט מיט דען נייעסטען מאשינען פער- זעהן אונד ערצייגט די שענסטען סאלאמי, זאווי אלע פערשיעדענע זעלכווארען- סארטען צו ביליגסטען פרייזען. שמעהט אונטער אויפזיכט דעם ביד"צ דפה.

Blankstein & Frenkel,

Lemberg, ul. Gazowa 10.

הויפט פיזיאלען אין לעמבערג: קארל-לודוויג שמראסע 41, באימף 16 באזשיצא 20

ספור יצירת העולם

בהסכמת עם הדעה כהשתלשלות הבריאה (Evolutionismus) ועם הדעה באחרות מוחלטה ביקום ההבל (Monismus)

מאת ד"ר שלמה רובין

יצא זה עתה לאור בצורה נהדרה מאד. כל חובבי ספרי החכם הישיש יודו בעד הספר הנהדר הזה.

מחירו כתר אחד.

עץ הדעת

הוצאה שניה

(ההוצאה הראשונה אינה במציאות)

שמות והכנן כל החכמות והמרעים למיניהם בהבנית עץ עם שרשיו וענפיו

מאת ד"ר שלמה רובין

הכנן הספר מענין מאד לכל דורש מדע.

המחיר 40 העלער עם המשלוח

למו"ס ראבאט.

שני הספרים נמכרים אצל המו"ל:

Josef Fischer, Buchdruckerei, Krakau, Grodgasse 62.

רוטישער טהע

פאן קראנען 4 ביו 10 פער ק"ג

לאזע און געפאקט. פיד צופריעדענע-

הייט ווירד גארנאמירט. ביי

L. Apermann, Brody.

Wyd.: { Naftali Hof. S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer

Drukiem S. L. Deuschera w Podgórzcu

נכבד מאד לחובבי שפת עבר!

בבית-מסחר הספרים

של י. ל. פארטגאנג, בקאשוי (אונגריא)

נמצאים ספרים בכל מקצועות הספרות העברית בשפת עבר, בזרזון ובלשונות לועזיות שונות,

ספרי חנוך ולמוד

מהוצאות שונות ע"פ שיטת התרגומים ועברית-בעברית וגם התוצאות היותר חדשות. הכל נמצא בכל עת מן המוכן במספר גדול וע"פ הנאים טובים בכיוון דבט גדול בשביל מורים ובתי-ספר.

הארויסה:

L. FORTGANG, KASCHAU (Ungarn), Franz Deákgyasse 8.

סוכנות הוצאת 'תושיה' מווארשא!

Gratis und franko

verlangen Sie meinen neuen illustrierten Preiscurant über 1000 Abbildungen von Uhren, Juwelen, Musikinstrumente etc.

Warenhaus

CH. KAPELUSZ KRAKAU

Echte Nickel Taschenuhr Marke 'System Roskop Patent' genau gehend samt Nickelkette K 3.70, 3 Stück K 9.80.

Versand per Nachnahme oder Vorherschendung des Betrages.

ERSTES SPECIAL-HAUS von Echten Grammophone-Phonographe

Engros & Endetail

JOSEF WECHSLER

KRAKAU und WARSCHAU.

in Krakau, Grodgasse 71/II

עמפיעלט עכטע קאנצערט גראמאפאן עכט גיט מיט מארקע, שרייבענדער ענגעל. ריעווגע אויסוואהל פאן יודישען אונד העבראישען פלאטען. — עכטער קאנצערט-גראמאפאן מיט מארקע, שרייבענדער ענגעל. זאמט 21 סלאט- מען. נור 35 פלארין. ניעמאנד זאל דיעזע בעסטע געלענעהייט פערזוימען. פרייזקארטעטע עט הויפטפערזייכניסעטע אויף פערלאנ- גען גראמאפאן אונד פראנקא.

כסף חדיש = Argent plaque

אני שולח לכל קצוי ארץ ואיים רחוקים במחיר מצער, להתחרות נגד כל בתי חרושת, וכל החפץ לסחור ולראות שכר טוב בעמלו ישלח משאלותיו ישר בצירוף דמי קדימה על שמי

Jos. Kapelusz, Krakau

12 כפוח, מזלוגה, או סכינים חדים 7 פל. 2 מנורות (Chandeliers) גבוהות 27 צנטימטר 2.60 פל.; 29 צמ"ט 2.85 פל.; 32 צמ"ט 3 פל.; עם כוכב ציוני, 'מגן דוד' 25 צ"ל יותר; מפותחים ומצוירים ואריות או כוכבי ציון מזהבים 38 צמ"ט 4 פל.; כוס לקידוש מזהב 70 צ"ל; קנה בושם (Boités à psom) לרברדה, מעשה רשה 65 צ"ל. עץ החיים לס"ה מזהבים עם 12 פעמונים 10 50 פל. כהר הורה, עמרת הפארה בלילה יופי 12 פל. מנורות לחנוכה הרבה מינים מן 1.50 עד 15 פל. וכן כל כלי הבית מינים הרבה נאד הכל בכחך השוה יסוחרים להשקבר בעין יפה. החפץ בכוס או קנה בשם לדוגמא ישלח דכחיר ונוספות 18 צ"ל, יקבל החפצים חפשי במוח. בכל מקום שהוא. אות מפותח 3 צ"ל. ואשר לא ייטב בעיני הקונה יקובל חזרה.

ערשמע קראקויער מיט עלעקמרי- שער קראפט בעטריבענע

כשרה

דאמפה זעלכווארעז

פאבריק

מיט דען בעסטען מאדערנסטען מאשינען. ערצייגט שענע פרימא סאלאמי וועראנוזער, ברוסט שינ- קען, קרענווירסטעל א. ז. וו. פער- זעהען מיט הבשר של הברד"צ דפה. עמפיעהלט צו

בירדיגסטען פרייזען.

אויף פערלאנגען ווירד פרייז-

קוראנטע עט הבשר איינגעשיקט.

Emanuel Glaser

KRAKAU, Bozego-Ciała 8.

Gründungsjahr 1877.

מעבעל-לאגער ערשמען ראנגעס

עמפיעהלט זיין רייך אססארטערטעס לאגער פאן שלאף- עט שפייזעציימער, סאלאן- עט העררענציימער- איינריבטונ- גען. נייעסטע פאסטאן סאלידעסטע אויס- פיהרונג צו קאנקורענצלאזען פרייזען.

Wolf Kaufmann, Lemberg,

Lukosińskigasse 4.

זיין א ווי דעם נייעם מוזעאום.

יצא לאור במהדרה שניה מוגדלת

שירי ציון

65 שירים בעברית, שרגונית פולניה ואשכנזית. המחיר עם פורטו 50 הלר, בחו"ל 50 פפעינג. להקונים 10 אכזמפלרים 20% רבט.

לשירי ציון הנ"ל הופיע ג"כ אצלנו

קביץ מנגינות

לשיר ולנגן בכנור, נדפס בהכלית ההדרו מעובד ע"י הסגנן הירוע מר ה. עהרליך. המחיר עם פורטו 1 כתר, בחו"ל 1 מארק. המחיר ישלם מראש. מרקאות הפוסתה מהקבלות. — הבהבה.

Verein „Zion“ Nadwórna, Galizien

!!! הוראה עברית !!!

הנני מקבל הלמידים להביאם לידי שלמות בכל מקצועות השפה העברית, הן בתורה נביאים וכתובים, והן ברקדוק השפה ונקריאה, ככהיבה וברבור. מאות הלמיד אשר למדו אצלי את השפה על בוריה הנם תעודתי היותר טיבה.

שבה וואלקאווסקי

Miodowa 9.

גאנוזע-פעטט

רָאָהֶם אונד געקאכטעס פערזענדעט מענליך פרישעס

Juda Zins in Husiatyn (Galizien).

פרייזע אונד הכשרים מהרבנים הגאוניכ פרעמיסלא וסמרי מברעזאן, זענדע אויף פערלאנגען.